

Jos Palm

Jos Palm is historicus. Onlangs verscheen zijn boek *De gewone man, een kleine mensheidsgeschiedenis*. Ook presenteert hij het geschiedenisprogramma *Onvoltooid Verleden Tijd*, dat op de zondagochtend op Radio 1 wordt uitgezonden.

Ben Vriesema
is hoofdredacteur
van Kleio.

Welk nut heeft geschiedenis volgens u?

Die verdomde vraag naar het nut. Natuurlijk denk ik dan aan onze Friedrich Nietzsche die over nut en nadeel van geschiedenis een traktaat (Over nut en nadeel van geschiedenis voor het leven, 1874) vol klepperde, om zijn hoogdravende Duitsers uit te leggen dat ze niet de erfgenamen van de klassieke oudheid waren – dat, kortom, historische kennis tot gesacraliseerde misverstanden kan leiden. Dat wij Nederlanders vanaf de Gouden Eeuw tolerant uit de baarmoeder kwamen, is er ook zo een. Misverstanden voorkomen en een beetje inzicht in hoe het allemaal is gekomen, hoe zowel Hitler als Jezus tot de menselijke soort behoren, is het hoogst haalbare.

‘Doe als leraar alsof de oude hbs-leraar nog bestaat, al weten we dat zulks niet het geval is’

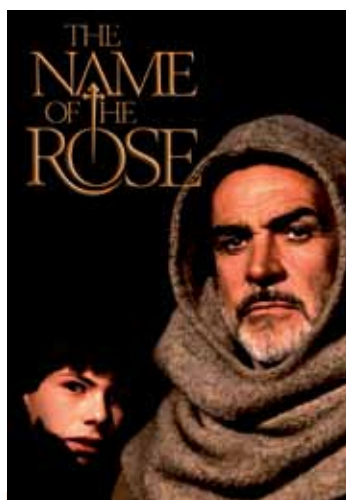
Kunt u zich nog veel herinneren van de geschiedenislessen op de middelbare school?

Ben van de middelbare school gevlucht. Had toen, eind jaren zestig, de revolutiekolder in mijn kop. En we hadden een sociaaldemocratische geschiedenisleraar die het bestond met een speldje van de Russische Oktoberrevolutie op zijn jasje te lopen. Hij gaf wel goed les, de renegaat, naar ik toen zeker wist.

Wat is volgens u het belangrijkste in het geschiedenisonderwijs?

Dat de leraar goed vertelt en iemand is, een persoonlijkheid zozegd.

Welke historische film heeft de meeste indruk op u gemaakt?

De verfilming van In de naam van de roos. Religieuze hermetische apocalyptische hysterie tegenover moderne zakelijkheid: blinde benedictijner monnik tegen bebrilde franciscanen William. Duisternis tegenover licht. Niet beter dan het boek, wel lekkerder.

Welke historische periode spreekt u het meest aan?

De middeleeuwen, omdat onze soort toen zijn religieuze aanvechtingen de vrije loop liet. En daarnaast de rampzalige eerste helft van de twintigste eeuw. Met Hitler en Stalin als verpersoonlijkte uitkomsten van de negentiende-eeuwse illusies en ideologieën: de menselijke soort in al zijn hardnekkige gebrekkigheid tentoongesteld!

Als u morgen een historisch onderzoek zou mogen beginnen, wat zou dan het onderwerp zijn?

Hoe ik als middelbare witte man stiekem geloof dat wij blanken de superieure sapiens zijn, hoe de filosoof Hegel ('Afrika heeft geen deel aan de geschiedenis') en zijn soortgenoten hoogmoed hebben gezaaid in ons innerlijk behang.

Kent u een historische persoon waar u uzelf mee zou durven vergelijken?

Mister Micawber, de welbespraakte praatjesmaker uit Dickens David Copperfield, het heerschap dat altijd overal nieuwe kansen ruikt, ziet en voorvoelt, en ondertussen voorthoobbelt, maar wel met zijn woorden – verder kan hij niet veel – kan betoveren.

Denkt u dat de negenenveertig kenmerkende aspecten die leerlingen moeten kennen enig nut hebben voor het geschiedenisonderwijs?

Eerst wilden 'we' te weinig, twee hoofdonderwerpen voor het eind-examen. Nu willen 'we' te veel, veel te veel. Negenenveertig kenmerkende aspecten van klassieke vormentaal tot modern imperialisme, en dan nog al die kernbegrippen: 'erfgoed', 'autarkie', 'wereldlijk', en zo verder, enzovoort. Alsof je een emmer leeggooit over het arme leerlingenhoofd. Waanzin! Wat is er mis met een eenvoudig verhalend overzicht? Ik ken menig academisch opgeleid historicus die verdwaald raakt in het overvoerde kennisprogramma van het vwo. Terug naar de eenvoud, geschiedschrijving en onderwijs begint bij verheldering, niet bij complexisering.

Welke historische studie maakte de meeste indruk op u?

The History of the Decline and Fall of the Roman Empire van het overontwikkelde en fattige achttiende-eeuwse heerschap Edward Gibbon. Mooier, ironischer en meelevend meedogenlozer is er nooit meer geschreven. Een citaat als bewijs: 'De uiteenlopende manieren waarop in de Romeinse wereld godsdienst werd beleden, werden door de bevolking als even waar, door de filosofen als even onwaar en door de magistraat als even nuttig beschouwd.'

Wat is voor u een belangrijke lieu de mémoire?

Een boek in mijn geval: Moeder en zoon van Gerard Reve, over de idiotie van het communisme en zijn bekering tot het papengeloof als genezing van het psychologische, armoedige geloof in de nieuwe wereldmens. Het boek voert mij rechtstreeks terug naar de gelukkige misverstanden uit mijn jeugd, respectievelijk: de warme deken van het roomse geloof en mijn tijdelijke oplossing voor het geloofsverlies: de keuze voor de SP oude stijl, maoïstisch religieus gegrond.

Welke historische persoon spreekt u het meeste aan?

De romanschrijver Joseph Roth. Alle verwachtingen van de negentiende eeuw samen-geballd in het even optimistische als verstarde Habsburgse Rijk vonden in hem zijn literaire doodgraver. Melancholie als levenshouding, ondoenlijk voor gewone stervelingen, maar behulpzaam bij ongelukken en ongemakken.

Hoe vindt u dat geschiedenis-onderwijs en staatsinrichting aan een middelbare school moet worden gedoceerd?

Eenvoud, eenvoud en nog eens eenvoud. Doe als leraar alsof de oude hbs-leraar nog bestaat, al weten we dat zulks niet het geval is. Maar vertel, maak nieuwsgierig, evenzo naar Brutus, als naar de hoogdravende en slimme Augustus als naar de eerste totalitaire massamoordenaar Robespierre.

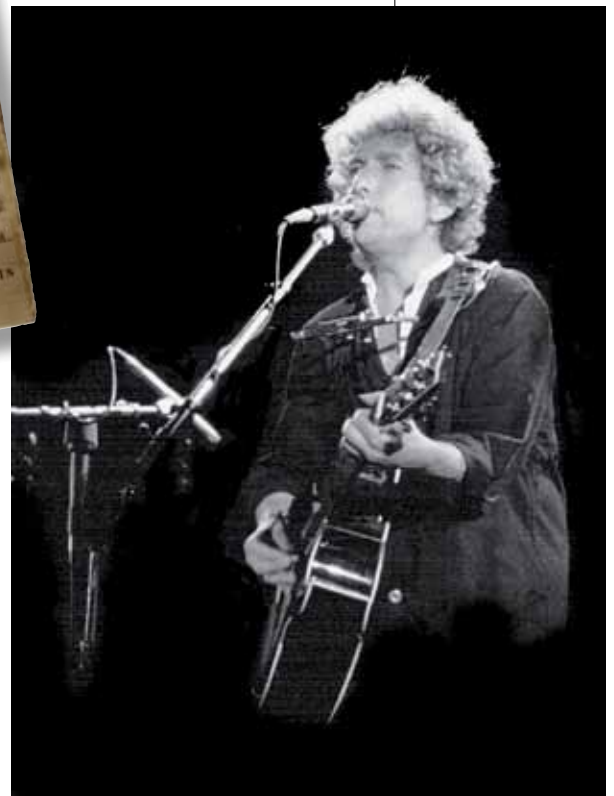
Stel u zou minister van Onderwijs worden in een nieuw te vormen kabinet, wat zou u voor het geschiedenisonderwijs ingevoerd willen zien?

Ik zou meteen vrijwel alle geschiedenis-schoolboeken met hun overdaad aan kadertjes, tabellen, begrippen, plaatjes et cetera verbieden. Alsof geschiedenis als

een kermisattractie, een pret-park moet worden verkocht, het hoofd van de leerling alleen maar gevuld kan worden met flipperkastinformatie. Een misdadige overvoering die kennis uitsluit.

Wat is uw dierbaarste bezit dat ook historische waarde heeft?

Het zogeheten Tochtenboekje uit de roomse meisjesjeugdbeweging van mijn moeder. 'Als er gezongen wordt, allemaal meezingen,' stond er. En: 'Blijf altijd voornaam; op straat evengoed als in de kerk.' Alsof het boekje met terugwerkende kracht de socialiserende geest van mijn moeder opent. We moesten ook altijd meezingen.

Wat is de meest recente 'historische sensatie' die u hebt gehad?

Ik heb inmiddels zesmaal de oude Bob Dylan zien optreden tijdens zijn Never Ending Tour. En iedere keer kom ik vanzelf terug in de jaren zestig toen de wereld – dacht ik in mijn onnozele overmoed, die ik overigens niet had willen missen – aan mijn voeten lag. Bob was onze (mijn) wrede meedogenloze stem tegenover de generatie die het allemaal had verprutst, geloofde ik. ■